

การยกระดับห่วงโซ่คุณค่าด้วยแนวคิด **Dynamic Balance Economy** ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Upgrading the Value Chain with Dynamic Balance Economy Concept of Community Enterprises in the Northeastern Region

สมใจ บุญหมื่นไวย^{1*} พลานุช คงคา¹ ปฎิมา ถนิมกาญจน์¹ พรทิพย์ รอดพันธ์¹ ดุซฎี เทียมเทศ บุญมาสูงทรง¹
สมศักดิ์ จินตวัฒน์กุล¹ และศรัญญา คมขุนทด¹

**Somjai Boomnuemwai¹ Palanuch Kongka¹ Patima Tanimkarn¹ Porntip Rodpon¹
Dusadee Tientes Boonmasungsong¹ Somsak Jittawattanakul¹ and
Sarunya Komkhuntod¹**

Received: June 13, 2022; Revised: August 1, 2022; Accepted: August 1, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยกระดับมูลค่าเพิ่มห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ ข้าว คราม ใหม่ ของสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 34 แห่ง โดยศึกษาจากการยกระดับวิถี การดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปสู่การพัฒนา Dynamic Balance Economy Model (DBE) ซึ่งประกอบด้วย ความพอกิน ความพอใช้ และความพอใจ คณะผู้วิจัยใช้การวิจัย แบบผสมผสาน จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ทั้งจากสมาชิกชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน งานวิจัยนี้วิเคราะห์ผลด้วยค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถยกระดับ ห่วงโซ่คุณค่าในภาพรวมของทุกมิติได้ดีกว่าผลิตภัณฑ์อื่น

คำสำคัญ : ห่วงโซ่คุณค่า; เศรษฐกิจพอเพียง; แนวคิด Dynamic Balance Economy

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

¹ Faculty of Business Administrative, Rajamangala University of Technology Isan

* Corresponding Author, Tel. 08 1725 2420, E - mail: somjai.bo@rmuti.ac.th

Abstract

The research aimed to study the value-added value chain enhancement of rice, indigo, and silk products of 34 community enterprises in the Northeastern region of Thailand. The focus was on lifestyle enhancement of the community members according to the Sufficiency Economy Philosophy, which conduces the development of the Dynamic Balance Economy modes (DBE), comprising self-sufficiency, moderation, and satisfaction. Mixed methods were used in this research by observing and interviewing while questionnaires were used to collect data from members and community enterprises. The data was analyzed by mean statistics. The results showed that silk products could better enhance the overall value chain in all dimensions better compared to other products.

Keywords: Value Chain; Sufficiency Economy; Dynamic Balance Economy Concept

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่สร้างรายได้ส่วนใหญ่ให้กับประเทศต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและความเติบโตของธุรกิจ ปัญหาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักต้องเผชิญ มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวด้านการตลาด การผลิต การบริหารการเงิน การจัดหาแหล่งเงินทุน ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2564; ธัญมัย, 2557) ทำให้หน่วยงานภาครัฐหลาย ๆ หน่วยงานพยายามส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ อย่างจริงจัง โดยกำหนดขึ้นเป็นวาระแห่งชาติ โดยมอบหมายให้หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นผู้รับผิดชอบในนโยบายของรัฐอย่างจริงจัง (สุชาติ และคณะ, 2563) เพื่อให้การช่วยเสริมแรงให้กับวิสาหกิจชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง หน่วยงานที่มีศักยภาพสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานซึ่งถือเป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งองค์ความรู้ ควรต้องนำความรู้ที่ตนมีสร้างนวัตกรรมและถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น เพื่อช่วยยกระดับและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความสามารถในการแข่งขัน และอยู่รอดอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ต้องการให้เกิดการเชื่อมโยงและบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมา เพื่อการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและเครือข่าย การบริหารจัดการทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนห่วงโซ่อุปทานทั้งหมด เพื่อให้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเชื่อมโยงระหว่างต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน เพื่อนำไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งอย่างครบวงจรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2564; สุชาติ และคณะ, 2563) โดยมหาวิทยาลัยฯ จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์ข้าว ในพื้นที่ดำเนินการของจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และมหาสารคาม 2) ผลิตภัณฑ์คราม ซึ่งดำเนินการในพื้นที่ของจังหวัดสกลนคร และ 3) ผลิตภัณฑ์ไหม ซึ่งดำเนินการในพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งรวมทั้งสิ้น 34 กลุ่มวิสาหกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วิสาหกิจที่อยู่ในห่วงโซ่ที่เกี่ยวข้อง (Value Added Chain) สามารถพัฒนาตนเองให้อยู่ได้อย่างพอเพียงตามวิถีของการดำเนินชีวิต (Sufficiency Economy) สามารถแข่งขัน และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) ให้เกิดการพึ่งพาตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance Creativity) โดยอาศัยศักยภาพที่มีของท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อเพิ่มทักษะ ภูมิปัญญาและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ (เกศริน, 2551)

เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเหล่านี้สามารถพัฒนาตนเองให้อยู่ได้อย่างพอเพียงตามวิถีของการดำเนินชีวิต

ดังนั้น การศึกษาการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นทำการศึกษาตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยกระดับการ พออยู่ พอกิน พอดี พอใช้ จนนำไปสู่การอยู่อย่างพอเพียง ตามวิถีของชุมชน อย่างยั่งยืน ตามแนวคิดที่เรียกว่า Dynamic Balance Economy หรือที่เรียกว่าแนวคิด DBE ซึ่งหมายถึง การดำเนินชีวิตที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพลังในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดความสมดุลในการดำเนินชีวิต

วัตถุประสงค์

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ 3 ชนิด ได้แก่ ข้าว คราม และไหม ของวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 34 แห่ง โดยศึกษาจากการยกระดับวิถีการดำเนินชีวิตโดยใช้กลไกการขับเคลื่อนตามแนวคิด Dynamic Balance Economy Model (DBE Model) ซึ่งประกอบด้วย ความพอกิน ความพอใช้ และความพอใจ เป็นตัวชี้วัด

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) หมายถึง การออกแบบ การวางแผน การควบคุม และการติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณค่า เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และยกระดับงานสู่สากล ทั้งในส่วนของผู้ผลิต ผู้จัดส่งวัตถุดิบ ผู้ขนส่ง คลังสินค้า และลูกค้า ตั้งแต่ต้นน้ำ จนปลายน้ำ (Koh, L. C. S. et al., 2007; Porter, M. E., 2008; อังคณา และวิชัย, 2564) สอดคล้องกับแบบจำลองห่วงโซ่คุณค่าของ Porter, M. E. (Porter, M. E., 2008) ที่ระบุว่าห่วงโซ่คุณค่าจะมุ่งเน้นความสำคัญกับกิจกรรมของห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่กิจกรรมการจัดการแหล่งวัตถุดิบ การแปรรูป การส่งมอบสินค้า และการบริการให้กับลูกค้า โดยมุ่งสร้างความสามารถในการแข่งขันให้องค์กรด้วยการเพิ่มคุณค่าในแต่ละขั้นตอนของแต่ละห่วงโซ่ (Value Added Chain) โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์และบริการที่ส่งมอบให้กับลูกค้า ความสามารถในการจัดการห่วงโซ่ที่เหมาะสมจะช่วยลดผลกระทบที่คาดว่าจะส่งต่อธุรกิจ และลูกค้าและสร้างโอกาสความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร (สุพินดา, 2564: สิริเพ็ญ และบุษกร, 2561) และการพัฒนาห่วงโซ่ต้องได้รับความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ชมพูนุช และคณะ, 2564; ศรีญา และคณะ, 2563; ฐิติมา และคณะ, 2558) เพราะหลักการของห่วงโซ่คุณค่านั้น “กิจกรรมในแต่ละส่วนของห่วงโซ่จะต้องสามารถสร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภคโดยตรง” (Walters, D. and Rainbird, M., 2007) ทุกกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จของการดำเนินงานทางธุรกิจ (ศรีสุนันท์, 2559) อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งในการศึกษารุ่นนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพทั่วไปของห่วงโซ่อุปทานต้นน้ำทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยการจัดการห่วงโซ่คุณค่า โดยศึกษาตามรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับโมเดลการวิจัย (DBE Model) ในครั้งนี้

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559) ได้ยึดหลักการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีการดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุข และอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ นอกจากนี้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็ง เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ (เกษม, 2548) โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานให้กับประชาชนชาวไทยว่าหมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ให้ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของเน้นพื้นฐานการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ โดยต้องพยายามนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมและถ้าหากเป็นไปได้ต้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

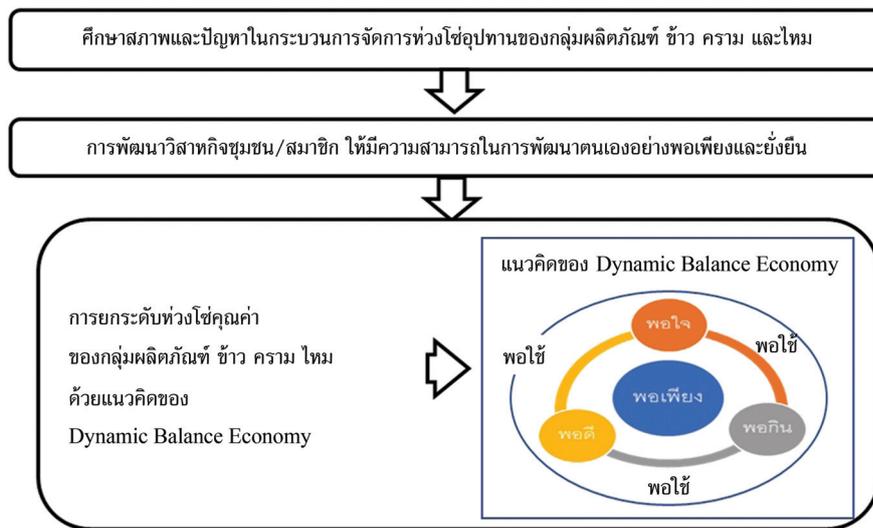
และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นด้วย (อภิชัย และคณะ, 2549) และสำหรับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด (อานนท์, 2558; สุเมธ, 2549) และต้องคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองโดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคมซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวกนำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (ณัฐชัย และคณะ, 2561; วิฑูลย์ และคณะ, 2558; อมรพันธุ์, 2559; ปรียานุช, 2549) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเกษตร ซึ่งเป็นภาคที่มีความสำคัญกับยุทธศาสตร์ชาติควรอย่างยิ่งในการน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนวิถีการดำเนินชีวิต (เกียรติชัย และคณะ, 2563; วราวุธ, 2561; สกาวเดือน, 2558)

การสร้างเศรษฐกิจให้ดีขึ้นตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่อาศัยหมู่บ้านเป็นหน่วยพัฒนา (Unit of Development) ซึ่งการพัฒนาไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวผลิตภัณฑ์อย่างเดียว แต่หมายรวมถึงกระบวนการทางความคิด รวมการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรักษามรดกภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลิตภัณฑ์จนกลายเป็นที่รู้จักของทั่วประเทศและทั่วโลก นำไปสู่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยอมรับกันในระดับสากล (Local Yet Global) สามารถพึ่งพาตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance Creativity) โดยอาศัยศักยภาพที่มีของท้องถิ่น เพื่อคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไม่ซ้ำแบบกัน และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อเพิ่มทักษะ ภูมิปัญญาและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ (เกศริน, 2551) เพื่อนำไปสู่การเข้มแข็งอย่างครบวงจรและการสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด Dynamic Balance Economic ถูกพัฒนาตามกรอบวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่วิจัยเป็นการอ้างอิงตามบริบทของการดำเนินชีวิตที่เกิดขึ้นจริงของชุมชนในพื้นที่ ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นคือ ดำเนินชีวิตอย่างพอกิน ทำให้เหลือพอใช้จ่าย และรู้สึกพอใจที่ดำเนินชีวิตรูปแบบนี้ ดังนั้นการยกระดับความเป็นอยู่ของวิสาหกิจชุมชนในครั้งนี้ จึงต้องอาศัยการสร้างสมดุลของการดำรงชีวิต (Balance) เพื่อให้ความเป็นอยู่ของวิสาหกิจชุมชน (Economic) ดีขึ้นโดยอาศัยภูมิปัญญาจากทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นที่มีจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ คิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อให้เป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล และสืบทอดส่งต่อลูกหลานเป็นรุ่น ๆ เป็นกลไกการขับเคลื่อน (Dynamic) ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงพัฒนาและให้คำจำกัดความของ Dynamic Balance Economic ไว้ดังนี้ นั่นคือคำว่า “เศรษฐกิจ” (Economy) ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) หมายถึงงานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน และคำว่า “พอเพียง” (Sufficiency) หมายถึง การทำได้เท่าที่ประมาณไว้ ดังนั้นคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงหมายความว่า การมุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล (Balance) โดยยึดคำสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นพลังในการขับเคลื่อน (Dynamic) หรือกล่าวสั้นๆ หนึ่งว่า Dynamic Balance Economy (DBE) หมายถึง “การดำเนินชีวิตที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพลังในการขับเคลื่อน” ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย (สุเมธ, 2549) เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา

และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2543; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2550) โดยกลไกการขับเคลื่อนความกินอยู่อย่างพอเพียงของชุมชน ประกอบด้วย 3 ท่วงที่สำคัญ คือ ความพอกิน ความพอใช้ และความพอใจ ซึ่งทั้ง 3 ท่วงนี้ถูกขับเคลื่อนอย่างสมดุลเพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตด้วยวิถีแห่งความพอเพียง โดยที่ 1) ความพอกิน หมายถึง การอิ่มชูตัวเองได้ ให้มีเพียงพอแก่ตนเอง 2) ความพอใช้ หมายถึง การมีอย่างเพียงพอแก่การใช้จ่ายใช้สอย อย่างพอสมควร 3) ความพอใจ หมายถึง ความชอบใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งเป็นความรู้สึกรักชอบยินดีเต็มใจ หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อการปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนความพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย

กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีดำเนินการ

1) กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ข้าว ผลิตภัณฑ์คราม และผลิตภัณฑ์ไหม ซึ่งเป็นสินค้าที่ผลิตในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน โดยถือเป็นผลิตภัณฑ์ดาวเด่นที่มีความสำคัญในพื้นที่ที่ทำการศึกษา คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับผลิตภัณฑ์ข้าวจำนวน 13 ชุมชน จากจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และนครราชสีมา วิสาหกิจชุมชนสำหรับผลิตภัณฑ์คราม 13 แห่งจากจังหวัดสุรินทร์ และวิสาหกิจชุมชนสำหรับผลิตภัณฑ์ไหมจำนวน 8 ชุมชน จากจังหวัดสกลนครรวมทั้งสิ้น 34 วิสาหกิจชุมชน โดยทำการเก็บข้อมูลในระหว่างปี พ.ศ. 2562 - 2563 โดยทำการเก็บข้อมูลจากสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน และข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนซึ่งผู้นำวิสาหกิจชุมชนจะเป็นผู้ให้ข้อมูล

2) เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้เป็นหนึ่งในงานวิจัยชุดที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) และเพื่อให้การศึกษาสภาพและปัญหาในกระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ ข้าว คราม และไหมให้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด คณะผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลผ่านการลงพื้นที่ในชุมชน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ร่วมกับข้อมูลรายงานของโครงการย่อยอื่นในโครงการชุดนี้ประกอบด้วย โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าว (กัลยา และคณะ, 2564) โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์คราม (เดือนรุ่ง, 2564) และโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไหม (ภรณ์ และคณะ, 2564)

3) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถาม โดยใช้การสังเกตประกอบท่าทีการตอบคำถาม ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อความจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัย ในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เรียบร้อยแล้วก่อนนำไปใช้ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล จากสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการผ่านนักวิจัยที่ตั้งพื้นที่ ในระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2564 ซึ่งพบว่าสามารถเก็บข้อมูลจากสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนทุกแห่งได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

โดยแบบสอบถามจะสอบถามในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรายได้และค่าใช้จ่ายของสมาชิกแต่ละท่าน ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึงรายได้และค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานในรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งก่อนและ หลังการเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยให้สมาชิกและผู้นำวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล และสอบถามความพอใจ ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ โดยมี Scale การวัดระดับความพอใจที่ 0 - 10 โดยให้ความพอใจสูงสุด ที่ระดับ 10 และน้อยที่สุดคือ 0 คณะผู้วิจัยใช้วิธีการถามข้อมูลที่ต้องการและให้ผู้ตอบใช้วิธีความพอใจที่บอกเอง (Stated Preference) (Peter, C. B., et al., 1996) ลักษณะของข้อความถาม เช่น “ก่อนดำเนินโครงการธุรกิจ/ กลุ่มวิสาหกิจและสมาชิกมีความสุขของครัวเรือนในระดับใด” และ “หลังดำเนินโครงการธุรกิจ/กลุ่มวิสาหกิจ และสมาชิกมีความสุขของครัวเรือนในระดับใด”

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยฉบับนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการยกระดับห่วงโซ่คุณค่า ผ่านกลไกของ Dynamic Balance Economy หลังจากโครงการย่อยอื่นดำเนินการแล้วเสร็จ ประกอบด้วย โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าว (กัลยา และคณะ, 2564) โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์คราม (เดือนรุ่ง, 2564) และโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไหม (ภรณ์ และคณะ, 2564) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ ดังนี้

ความพอใจ ผู้วิจัยจะใช้จำนวนเงินรายได้ที่สมาชิกได้รับเป็นเกณฑ์ในการคำนวณ โดยวิธีการคำนวณ ความพอใจก่อนและหลังการดำเนินโครงการ คือ ในการคำนวณข้อมูลที่ใช้มูลค่าของค่าเงินเป็นตัวฐานในการ คำนวณนั้น ผู้วิจัยจะนำรายได้ที่ได้รับของครัวเรือนเฉลี่ยต่อกลุ่มมาคำนวณเพื่อแยกให้ได้ค่าคะแนน 1 - 10 โดยกำหนดให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของแต่ละผลิตภัณฑ์ที่มีรายได้สูงสุดจะมีคะแนนเต็ม 10 ส่วนวิสาหกิจชุมชน ที่มีรายได้น้อยลงจะมีการคำนวณตามสัดส่วนที่ลดลง ตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชน ก มีรายได้สูงสุด 10,000 บาท ได้คะแนน 10 เต็ม ดังนั้นวิสาหกิจชุมชน ข มีรายได้ 8,000 บาท จะคำนวณได้จาก $(8,000/10,000 * 10) = 8$ คะแนน เป็นต้น

ความพอใจ ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณค่าความพอใจ ก่อนและหลังการเข้าดำเนินโครงการวิจัย โดยวิธีการเดียวกัน โดยมีวิธีการคำนวณที่แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 คำนวณอัตราร้อยละของ จำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่าย โดยใช้สูตร $(รายได้ - ค่าใช้จ่าย/รายได้) * 100$ และขั้นตอนที่ 2 นำค่าอัตราร้อยละของจำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่ายที่คำนวณได้มาปรับให้เป็นค่าคะแนน โดยใช้ ค่าคะแนนระดับ 1 - 10 เพื่อให้สามารถนำมาเปรียบเทียบกับตัวแปรอื่นได้ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของแต่ละผลิตภัณฑ์ ที่มีร้อยละของจำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่าย จะมีคะแนนเต็ม 10 สำหรับวิสาหกิจชุมชนที่มีร้อยละ ของจำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่ายน้อยลงจะมีการคำนวณตามสัดส่วนที่ลดลง ตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชน ก มีร้อยละจำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่ายสูงสุด 40 % ได้ Scale คะแนน 10 เต็ม ส่วนวิสาหกิจชุมชน ข มีร้อยละจำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่าย 15 % ดังนั้น จะคำนวณ Scale วิสาหกิจชุมชน ข ได้โดย $(15\% / 40\%) * 10$ ซึ่งเท่ากับ 3.75 คะแนน เป็นต้น แต่หากในกรณีที่วิสาหกิจชุมชนใดมีค่าร้อยละของจำนวนเงิน ที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่ายที่เครื่องหมายติดลบ จะได้ Scale คะแนนเท่ากับ 0

ความพอใจ ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณค่าคะแนน โดยวิธีที่เรียกว่า Stated Preference Method คือ การถามข้อมูลที่ต้องการและให้ผู้ตอบใช้วิธีความพอใจที่บอกเอง และให้ผู้ตอบเป็นผู้ให้คะแนนในระดับจาก 0 ถึง 10 ซึ่งคำถามที่ใช้ถาม ได้แก่ “ก่อนดำเนินโครงการธุรกิจ/กลุ่มวิสาหกิจและสมาชิกมีความสุขของครัวเรือน ในระดับใด” และ “หลังดำเนินโครงการธุรกิจ/กลุ่มวิสาหกิจและสมาชิกมีความสุขของครัวเรือนในระดับใด” หลังจากได้ค่าคะแนน จะคำนวณค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม

5) เมื่อได้ค่าระดับคะแนนของพอกิน พอใจ และพอใช้แล้วจะนำมาแสดงเป็นค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของความพอเพียง ตามแนวคิดของ Dynamic Balance Economy เนื่องจากแต่ละวิสาหกิจชุมชนมีมูลค่าของห่วงโซ่ก่อนที่คณะผู้วิจัยจะเข้าทำการวิจัยไม่เท่ากัน ดังนั้นเพื่อให้การยกระดับห่วงโซ่ของแต่ละวิสาหกิจชุมชนสามารถเปรียบเทียบกันได้ คณะผู้วิจัยจึงกำหนดค่าในแต่ละองค์ประกอบของ Dynamic Balance Economy เป็น Scale เดียวกัน คือให้ค่าสูงสุดเท่ากับ 10 และค่าน้อยที่สุดเท่ากับ 0

ผลการดำเนินงานและการอภิปรายผล

1) สภาพของห่วงโซ่คุณค่าของทั้ง 3 ผลิตภัณฑ์ก่อนการเข้าร่วมโครงการวิจัย นั้นคือ

สำหรับผลิตภัณฑ์ข้าว วิสาหกิจชุมชนทั้ง 13 แห่ง พบว่าห่วงโซ่ต้นน้ำของเกษตรกรพบปัญหาด้านการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางทำให้ต้องจำหน่ายข้าวในราคาถูก สมาชิกจำเป็นต้องรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง เพิ่มการรับประกันราคาผลผลิตให้แก่สมาชิกเกษตรกร ทำให้สมาชิกมีรายได้ที่คงที่ในสถานการณ์ห่วงโซ่กลางน้ำ การกระจายผลิตภัณฑ์ข้าวซึ่งจากเดิมอาจกระจายสินค้าได้เฉพาะในส่วนของตลาดภายในพื้นที่ ภายในชุมชน และตลาดภายนอกพื้นที่ ได้แก่ ศูนย์จัดแสดงสินค้า ห้างสรรพสินค้า รวมถึงงานจัดแสดงสินค้าอื่น ๆ เป็นต้น หรือหากแปรรูปจะทำได้โดยใช้นวัตกรรมที่ไม่สูงมาก แต่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ส่วนห่วงโซ่ปลายน้ำนั้นพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เอง และมีน้อยมากที่จะสามารถเข้าถึงช่องทางการจำหน่ายของห้างสรรพสินค้า และการจัดแสดงสินค้า

สำหรับผลิตภัณฑ์คราม ข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชนทั้ง 13 แห่ง พบว่าห่วงโซ่ต้นน้ำมีปัญหาในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของเนื้อคราม การขาดการส่งเสริมการผลิตเส้นฝ้ายหรือผู้รวบรวมเส้นฝ้ายเพื่อกระจายแก่ผู้ผลิตผ้าทอ สำหรับปัญหาของชุมชนกลางน้ำ เป็นปัญหาของการผลิตผ้าทอ ตั้งแต่การเลือกใช้เส้นใยที่ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ปัญหาการออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์คราม รวมถึงปัญหาของรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ไม่น่าจดจำ และปัญหาของห่วงโซ่ปลายน้ำพบปัญหาช่องทางการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ของลูกค้า รวมถึงการสร้างแบรนด์สินค้าที่เป็นที่น่าจดจำของลูกค้า

ผลิตภัณฑ์ใหม่ ข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชนทั้ง 8 แห่ง พบว่าปัญหาด้านน้ำเป็นปัญหาที่เกิดจากเส้นใยใหม่ ปัญหาของการเลี้ยงรอดของหนอนไหม ปัญหากลางน้ำเป็นปัญหาเรื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าใหม่ ย้อมสีธรรมชาติยังไม่ได้ตามมาตรฐานสินค้า และปัญหาห่วงโซ่ปลายน้ำเกิดจากการขาดการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อให้สามารถแข่งขันกับตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการไม่มีการสร้างแบรนด์สินค้าของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์ เพื่อภาพจำของบุคคล

2) จากการศึกษาสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับห่วงโซ่อุปทานของข้าว คราม และไหม พบว่าผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 ชนิด จาก 34 วิสาหกิจชุมชน ได้รับการแก้ปัญหาและสามารถยกระดับคุณค่าของห่วงโซ่คุณค่าได้หมดทุกวิสาหกิจชุมชน ผ่านโครงการย่อย จำนวน 3 โครงการ คือ โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าว (กัลยา และคณะ, 2564) โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์คราม (เดือนรุ่ง, 2564) และโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไหม (ภรณ์ และคณะ, 2564) ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพที่ดีขึ้นของสมาชิก/วิสาหกิจชุมชน นั่นคือ ผลิตภัณฑ์ของทุกวิสาหกิจชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม หรือการได้รับองค์ความรู้เสริมจากคณะผู้วิจัย ทำให้ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์สามารถลดต้นทุนลงได้

3) ผลการศึกษาการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าผ่านกรอบแนวคิด Dynamic Balance Economy ผลแสดงทั้ง 3 ผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ข้าว ประกอบด้วย วิสาหกิจชุมชนข้าวจำนวน 13 ชุมชน มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 651 คน ผลิตภัณฑ์ครามประกอบด้วย 13 วิสาหกิจชุมชน มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 324 คน ผลิตภัณฑ์ไหมประกอบด้วย 8 วิสาหกิจชุมชน มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 285 คน ซึ่งเมื่อคำนวณองค์ประกอบของ Dynamic Balance Economy สามารถแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

จากตารางที่ 1 จะพบว่าค่าระดับคะแนนของความพอกินก่อนการยกระดับที่มากที่สุด คือ ผลิตภัณฑ์
 คราม และผลิตภัณฑ์ข้าว และผลิตภัณฑ์ใหม่ ตามลำดับ ในขณะที่ค่าระดับคะแนนของความพอใช้ก่อนการ
 ยกระดับที่มากที่สุดคือ ผลิตภัณฑ์ใหม่ รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ข้าว และผลิตภัณฑ์คราม ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของแต่ละองค์ประกอบของ Dynamic Balance Economy ทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วม
 โครงการสำหรับผลิตภัณฑ์ข้าว คราม ใหม่

ผลิตภัณฑ์	ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ			คะแนนรวม	หลังดำเนินโครงการ			คะแนนรวม	มูลค่าเพิ่ม
	พอกิน	พอใช้	พอใจ		พอกิน	พอใช้	พอใจ		
ข้าว	4.88	5.95	6.87	17.70	5.39	6.91	8.03	20.33	2.63
คราม	5.59	3.10	6.80	15.49	3.28	4.71	8.68	16.67	1.18
ใหม่	2.59	6.13	6.73	15.45	2.65	7.12	8.49	18.26	2.81
ค่าเฉลี่ย	4.36	5.06	6.80	16.22	3.77	6.25	8.40	18.42	2.20

ผลสรุปมูลค่าเพิ่ม ซึ่งระดับความพอกินและความพอใช้ถือเป็นการวัดจากการเก็บข้อมูลรายได้ และ
 ค่าใช้จ่ายที่เป็นมูลค่าเงิน ดังนั้นผลิตภัณฑ์ครามที่ได้ค่าพอกินที่สูงมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่น อาจจะเป็นเนื่องจาก
 ความเข้มแข็งของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการที่มีรายได้ไม่แตกต่างกันมาก ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นสินค้า
 ที่มีประโยชน์การใช้สอยเหมือนครามพบว่าค่าระดับคะแนนพอกินน้อยที่สุด ซึ่งสาเหตุมาจากความแตกต่างของ
 ระดับของรายได้ของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมีค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากความพอใช้ที่วัด
 จากจำนวนเงินที่เหลือเพียงพอต่อการใช้จ่าย พบว่าผลิตภัณฑ์ของใหม่ก่อนยกระดับมีค่าสูงสุด สาเหตุอาจจะ
 เนื่องจากจากระดับของจำนวนเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายนั้นมีระดับที่ไม่แตกต่างกันมาก

แต่อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบระดับความพอกิน พอใช้ และพอใจ ที่เปลี่ยนแปลงไปหลังมีการ
 ยกระดับจะพบว่าทั้ง 3 ผลิตภัณฑ์ข้าว คราม ใหม่ มีค่าระดับคะแนนที่เพิ่มขึ้น ยกเว้นค่าระดับความพอกินของ
 ครามที่มีค่าลดลง ซึ่งแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าคะแนนการเปลี่ยนแปลงของแต่ละองค์ประกอบ Dynamic Balance Economy
 ของ 3 ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์	การเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ			ผลรวม
	พอกิน	พอใช้	พอใจ	
ข้าว	0.51	0.96	1.16	2.63
คราม	-2.31	1.61	1.88	1.18
ใหม่	0.06	0.99	1.76	2.81
ผลรวม	-1.74	3.56	4.80	6.62

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้องค์ประกอบของ Dynamic Balance Economy
 เปลี่ยนไปจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งสาเหตุพบว่าอาจเนื่องมาจากจำนวนหรืออัตรารายได้ที่เพิ่มของแต่ละ
 วิสาหกิจชุมชนนั้นไม่เท่ากัน จากการวิเคราะห์การยกระดับห่วงโซ่อุปทานของ 3 ผลิตภัณฑ์ข้าว คราม และใหม่
 ในมิติที่ดูผลของการเปลี่ยนแปลงจะพบว่าผลิตภัณฑ์ใหม่ทำได้ดีที่สุด มีระดับผลรวมของการเปลี่ยนแปลง
 ที่เพิ่มขึ้น 2.81 ตามด้วยผลิตภัณฑ์ข้าวซึ่งค่าระดับคะแนนไม่แตกต่างกันมากนักคือ 2.63 และผลิตภัณฑ์คราม
 เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 1.18 ซึ่งทำให้ผลรวมของระดับคะแนนความพอกิน ความพอใช้ และความพอใจของ
 ทั้ง 3 ผลิตภัณฑ์นี้ที่เกิดจากโครงการชุดนี้เท่ากับ 6.62 คะแนน

สรุปผลการดำเนินงาน

1) การยกระดับห่วงโซ่มูลค่าด้วยองค์ประกอบของ Dynamic Balance Economy พบว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งสามผลิตภัณฑ์ ข้าว คราม และไหม ภายหลังการเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทุกกลุ่มผลิตภัณฑ์นั้นคือ ค่าความพอใจสูงขึ้นทุกผลิตภัณฑ์ แสดงว่าภายหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยทุกผลิตภัณฑ์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นรายได้คงเหลือเพียงพอแก่รายจ่าย

2) การที่องค์ประกอบด้านความพอใจของ Dynamic Balance Economy เพิ่มขึ้นทุกกลุ่มแสดงให้เห็นถึงความพอใจมากของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ได้รับจากการที่นักวิจัยในโครงการเข้าช่วยเหลือให้คำแนะนำในการเพิ่มวิธีที่จะทำให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านโครงการย่อยจำนวน 3 โครงการ คือ โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าว โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์คราม และโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไหม ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ของทุกวิสาหกิจชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าได้ ทุกชุมชนมีรายได้จากมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่ม และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้นการยกระดับห่วงโซ่มูลค่าทั้งในตัวผลิตภัณฑ์ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจึงเพิ่มขึ้นทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จของการทำงานของทีมวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลของการศึกษาตามองค์ประกอบ Dynamic Balance Economy จะเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนใดสามารถยกระดับความเป็นอยู่ตามวิถีชีวิตของตนได้อย่างเข้มแข็ง รวมทั้งสามารถทราบได้ว่าวิสาหกิจใดที่สามารถพัฒนาตนเองเป็นผลิตภัณฑ์ดาวเด่นได้ โดยดูจากค่าคะแนนการยกระดับห่วงโซ่มูลค่ามากที่สุด ดังนั้น ในโอกาสหน้าผู้วิจัยควรศึกษาเชิงลึกของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ดาวเด่น เพื่อสร้างวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ (Best Practice) ที่วิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ จะสามารถนำไปศึกษาและปฏิบัติตามได้ เพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จตามไปด้วย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัย ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต อินดวงค์ และคณะที่ชี้แนะกระบวนการทำวิจัยเชิงพื้นที่ และสนับสนุนเครื่องมือที่เหมาะสมในการทำวิจัย รวมทั้งขอขอบคุณเจ้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทุกท่านตลอดจนสมาชิกชุมชนและผู้ประกอบการทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือในการทำวิจัยในครั้งนี้ จึงกราบขอบพระคุณไว้ในโอกาสนี้

References

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2543). *เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2564). *สภานโยบายการอุดมศึกษาฯ (สนอ.) พลิกโฉมกรอบนโยบายและแนวทางการพัฒนากำลังคนอุดมศึกษา วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ พร้อมเร่งขับเคลื่อน BCG สนับสนุน “กองทุนนวัตกรรม” ช่วยพัฒนาขีดความสามารถ SMEs*. เข้าถึงเมื่อ (26 กรกฎาคม 2565). เข้าถึงได้จาก (<https://www.mhesi.go.th/index.php/pr-executive-news/4054-bcg-smes.html>)

- กัลยา นารีจันทร์, พลาณูช คงคา, สมใจ บุญหมื่นไวย, วรณุดาร์ เพ็ชรไพโรจน์ และอาทิตย์ อัครวสุชี. (2564).
โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าว: โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่ม
มูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจ/OTOP-ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
- เกศริน โฉมตระการ. (2551). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อสินค้า OTOP ประเภทผ้าและ
เครื่องแต่งกาย ในจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ)
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- เกษม วัฒนชัย. (2548). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเครือข่ายการศึกษา. เอกสารบรรยาย
วันเสาร์ที่ 17 มิถุนายน 2548 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- เกียรติชัย เวชภูพานธุ์, สายใจ สิทธิกุล และสุรพันธ์ ใจมา. (2563). ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการธุรกิจ
ภาคการเกษตรของผู้สูงอายุในประเทศไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย
อีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 10, ฉบับที่ 2, หน้า 59-66
- ชมพูนุท ศรีพงษ์, ปิยะดา มณีนิล, สัสดี กำแพงดี, และเวสวัช คงนวลใย. (2564). การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า
วิสาหกิจชุมชนทำขนมต้นแบบ (ทองม้วน-ทองพับ) จังหวัดยะลา. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน.
ปีที่ 27, ฉบับที่ 1, หน้า 24-40
- จิตติมา วงศ์อินตา, ปนัดดา กลกิจวิวัฒน์, สุขเชื่น นิยมเดชา, บุญตรี จันทร์กลับ และโรสลาวาตี โตะแอ. (2558).
การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าอาหารฮาลาล. วารสารการขนส่งและโลจิสติกส์. ปีที่ 8, ฉบับที่ 1, หน้า 1-11
- ณัฐชัย จันทชุม, ธีรดา นามไธ และวรรณชนก จันทชุม. (2561). การพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง.
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ปีที่ 12, ฉบับที่ 2, หน้า 387-396
- เดือนรุ่ง สุวรรณโสภณ. (2564). โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์คราม:
โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจ/OTOP-ของมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
- ธันยมัย เจียรกุล. (2557). ปัญหาและแนวทางการปรับตัวของ OTOP เพื่อพร้อมรับการเปิด AEC. วารสารนักบริหาร.
ฉบับที่ 34, ปีที่ 1, หน้า 177-191
- ปริญญช พิบูลสรารุ. (2549). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง
ภรณ์ หลาวทอง, จีรภัทร จอดนอก, ณัฐพงษ์ วงศ์วรรณ, สุรเกียรติ์ ปรีชาตินนท์, กมลทิพย์ ไหม่ม, รัตนเรขา มีพร้อม,
ขวัญเรือน ภูษาบุญ, ธนภัทร มนต์ไธสง และปฎิวัติ ยะสะกะ. (2564). โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม
เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ใหม่: โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของ
วิสาหกิจ OTOP-ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลอีสาน
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554: เฉลิมพระเกียรติพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 4 ธันวาคม 2554.
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรายุทธ พลาศรี. (2561). การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. ปีที่ 12, ฉบับที่ 4, หน้า 9-27
- วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ, เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และบุญเรือง ศรีเทรัญ. (2558). ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนตาม
แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ 10,
ฉบับที่ 3, หน้า 285-294
- ศรัญญา นาเหนือ, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์ และอัครเดช สุวรรณฝ่าย. (2563). แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า
ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานราก. วารสารการบริหาร
การปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. ปีที่ 4, ฉบับที่ 3, หน้า 233-248

- ศรีสุนันท์ ประเสริฐสังข์. (2559). การจัดการห่วงโซ่คุณค่าที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจหอพักในเขตเทศบาล ตำบลเกาะแก้วและตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารวิชาการแพรวกาภาพสิริอุ มหวิทยาลัยกาฬสินธุ์. ปีที่ 3, ฉบับที่ 3, หน้า 41-54
- สกวเดือน พิมพิศาล. (2558). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการแพรวกาภาพสิริอุ มหวิทยาลัยกาฬสินธุ์. ปีที่ 2, ฉบับที่ 3, หน้า 153-172
- สิริเพ็ญ ไทยตรง และบุษกร วัชรศรีโรจน์. (2561). การพัฒนาธุรกิจค้าปลีกผลไม้ด้วยการปรับปรุงห่วงโซ่คุณค่า. วารสารการจัดการสมัยใหม่. ปีที่ 16, ฉบับที่ 1, หน้า 47-60
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2564). รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. เข้าถึงเมื่อ (11 กรกฎาคม 2564). เข้าถึงได้จาก (https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20210618165640.pdf)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. เข้าถึงเมื่อ (6 มกราคม 2563). เข้าถึงได้จาก (https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422)
- สุชาติ อานาจวิภาวี, ศิริวัฒน์ เปลียนบางยาง และจิระพันธ์ สุกญา. (2563). นโยบายของภาครัฐในการส่งเสริม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เกิดความยั่งยืน. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ. ปีที่ 8, ฉบับที่ 3, หน้า 56-66
- สุพินดา โอชกะ. (2564). การจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 6, ฉบับที่ 11, หน้า 421-434
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์
- อมรพันธุ์ เปล่งภูเหล็ก. (2559). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านเคื่อ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารนวัตกรรมการบริหาร และการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปีที่ 1, ฉบับที่ 1, หน้า 74-85
- อภิชัย พันธเสน, ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ฐิติพร ศิริพันธ์ พันธเสน และสุวัจนรา เปี่ยมญาติ. (2549). สังเคราะห์ องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- อังคณา มาละแซม และวิชัย ฉัตรทินวัฒน์. (2564). การประเมินและปรับปรุงสมรรถนะการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ผลิตภัณฑ์สตอร์วเบอร์รี่ของ บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด. วารสารวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ 28, ฉบับที่ 3, หน้า 57-73
- อานนท์ บุญยะรัตเวช. (2558). หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การพัฒนาสู่ความยั่งยืน. **Rajabhat Journal of Sciences, Humanities & Social Sciences**. ปีที่ 16, ฉบับที่ 1, หน้า 1-9
- Koh, L. C. S., Demirbag, M., Bayraktar, E., Tatoglu, E., and Zaim, S. (2007). The Impact of Supply Chain Management Practices on Performance of SMEs. **Industrial Management & Data Systems**. Vol. 107, No. 1, pp. 103-124. DOI: 10.1108/02635570710719089
- Peter, C. B., Wiktor, L. A., Joffre, S., Michael, W., and Jordan, L. (1996). A Comparison of Stated Preference Methods for Environmental Valuation. **Ecological Economics**. Vol. 18, Issue 3, pp. 243-253. DOI: 10.1016/0921-8009(96)00039-0
- Porter, M. E. (2008). **The Five Competitive Forces That Shape Strategy**. Harvard Business Review, pp. 79-93
- Walters, D. and Rainbird, M. (2007). Cooperative Innovation: A Value Chain Approach. **Journal of Enterprise Information Management**. Vol. 20, No. 5, pp. 595 -607